
UDC 338.2:336.6

JEL classification: E 62; G30; O10

DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.01.035>

Михайло КРУПКА,

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів, грошового обігу та кредиту,
Львівський національний університет імені Івана Франка,
проспект Свободи, 18, м. Львів, 79008, Україна,
e-mail: mkrupka@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-8775-1397

Володимир КОСТЕЦЬКИЙ,

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансових технологій та банківського бізнесу,
Західноукраїнський національний університет,
вул. Львівська, 11, м. Тернопіль, 46009, Україна,
e-mail: v.kostetskyi@wunu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-0179-9526

ВПЛИВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Крупка М., Костецький В. Вплив державно-приватного партнерства на зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 1. С. 35–49. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.01.035>

Krupka, M., Kostetskyi, V. (2023). Vplyv derzhavno-privatnoho partnerstva na zmitsnennia finansovoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia [The influence of public-private partnership on strengthening the financial security of business entities]. *Visnyk ekonomiky – Herald of Economics*, 1, 35–49. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2023.01.020>

Анотація

Вступ. *Невизначеність чітких перспектив щодо післявоєнного відновлення вітчизняної економіки робить значні перешкоди для формування надійної фінансової бази розвитку держави і суб'єктів господарювання. Такі умови актуалізують розвиток нових форм та методів акумулювання фінансових ресурсів, зокрема в частині залучення держави до процесів відновлення повноцінної діяльності значної кількості частково зруйнованих та пошкоджених великих підприємств, а також підтримки розвитку суб'єктів господарювання середнього та малого бізнесу, з метою зміцнення їхньої фінансової безпеки. Однією із форм участі держави в забезпеченні фінансовими ресурсами суб'єктів бізнесу на взаємовигідних умовах є державно-приватне партнерство. Державно-приватне партнерство – це*

© Михайло Крупка, Володимир Костецький, 2023.

колаборація бізнесу та представників влади для реалізації певного проєкту. Суб'єкт господарювання як приватний партнер втілює його в життя та отримує грошову винагороду, а держава отримує відповідний об'єкт інфраструктури.

Мета. Мета статті – розвиток теоретико-методологічних засад та практичних підходів до використання можливостей державно-приватного партнерства на якісно новому рівні, виявлення основних напрямків розвитку такого партнерства для зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в контексті післявоєнної відбудови економіки України.

Методи. Для досягнення визначеної у дослідженні мети використано загальнонаукові методи: індукції та дедуції, аналізу й синтезу (для формування теоретичних засад державно-приватного партнерства); функціонального та статистичного аналізу, систематизації, вимірювання (для оцінювання можливостей застосування державно-приватного партнерства); узагальнення, оптимізації, аргументації (для розроблення напрямів підвищення ефективності державно-приватного партнерства в цілях зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання).

Результати. Сформовано теоретичний підхід до розкриття сутності державно-приватного партнерства, наведено алгоритм його здійснення. Проаналізовано практику використання державно-приватного партнерства в Україні, виявлено проблеми, серед яких найважливішою є необхідність реформування чинного законодавства з метою спрощення процедури залучення суб'єктів господарювання до участі в проєктах державно-приватного партнерства, запропоновано підходи до їх вирішення.

Перспективи подальших досліджень полягають у необхідності вирішення проблем ефективного використання сучасних форм державно-приватного партнерства в контексті забезпечення як економічної безпеки держави, так і фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Ключові слова: державно-приватне партнерство, економічна безпека держави, фінансова безпека суб'єктів господарювання, приватні партнери, бюджетні ресурси, співфінансування, гранти, індекс очікувань ділової активності, стратегія фінансової безпеки.

Формули: 0, **рис.:** 2, **табл.:** 1, **бібл.:** 11.

JEL classification: E 62; G30; O10

Mykhailo KRUPKA,

D.Sc. (Economics), Professor,

Head of the Department of Finance, Money Circulation and Credit,

Ivan Franko National University of Lviv,

18 Svoboda Avenue, Lviv, 79008, Ukraine

e-mail: mkrupka@ukr.net

ORCID ID: 0000-0002-8775-1397

Volodymyr KOSTETSKYI,

PhD (Economics), Associate Professor,

Associate Professor of the Department of financial technologies and banking business,
West Ukrainian National University,
11 Lvivska street, Ternopil, 46009, Ukraine,
e-mail: v.kostetskyi@wunu.edu.ua
ORCID ID: 0000-0002-0179-9526

THE INFLUENCE OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP ON STRENGTHENING THE FINANCIAL SECURITY OF BUSINESS ENTITIES

Abstract

Introduction. *The uncertainty of clear prospects for the post-war recovery of the domestic economy creates significant obstacles in the formation of a reliable financial base for the development of the state and business entities. Such conditions actualize the development of new forms and methods of accumulating financial resources, in particular in terms of involving the state in the processes of restoring the full-fledged activity of a significant number of partially destroyed and damaged large enterprises, as well as supporting the development of medium and small business entities, with the aim of strengthening their financial security. One of the forms of state participation in providing business entities with financial resources on mutually beneficial terms is a public-private partnership. A public-private partnership is a collaboration between business and government officials for the implementation of a specific project. The business entity as a private partner implements it and receives a monetary reward, and the state receives the corresponding infrastructure object.*

Purpose. *The purpose of the article is to develop theoretical and methodological principles and practical approaches to using the opportunities of public-private partnership at a qualitatively new level, to identify the main directions of the development of such a partnership to strengthen the financial security of business entities in the context of the post-war reconstruction of Ukraine's economy.*

Methods. *To achieve the goal defined in the research, general scientific methods were used: analysis and synthesis, induction and deduction (for the formation of theoretical foundations of public-private partnership); functional and statistical analysis, systematization, measurement, modeling (to assess the possibilities of applying public-private partnership); generalization, optimization, argumentation, (for the development of directions for increasing the efficiency of public-private partnership in order to strengthen the financial security of economic entities).*

Conclusions. *A theoretical approach to uncovering the essence of public-private partnership has been developed, and an algorithm for its implementation is provided. The practice of using public-private partnership in Ukraine has been analyzed, problems have been identified, among which the most important is the need to reform the current legislation in order to simplify the procedure for involving business entities to participate in public-private partnership projects, and approaches to their solution have been proposed.*

Discussion. *Prospects for further research are the need to solve the problems of effective use of modern forms of public-private partnership in the context of ensuring both the economic security of the state and the financial security of economic entities.*

Keywords: *public-private partnership, economic security of the state, financial security of business entities, private partners, budget resources, co-financing, grants, index of business activity expectations, financial security strategy.*

Formulas: 0, **fig.:** 2, **tab.:** 1, **bibl.:** 11.

JEL classification: E 62; G30; O10.

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку економічного простору України зазнає кардинальних змін під впливом негативних наслідків на економічні процеси повномасштабної війни Росії проти України. Війна спровокувала негативні тенденції як у фінансовій сфері країни загалом, так і у сфері бізнесу. Зниження ВВП України, за підсумками 2022 р., Міністерство економіки України оцінює на рівні 30,4%. Невизначеність чітких перспектив щодо відновлення вітчизняної економіки робить значні перешкоди для формування надійної фінансової бази розвитку держави і суб'єктів господарювання. Більшість експертних досліджень, а також прогнози міжнародних організацій вказують на потребу суттєвих змін у вітчизняній економічній системі. У такій ситуації суб'єкти господарювання, з одного боку, змушені долати сучасні виклики, використовуючи традиційні методи фінансового забезпечення своєї діяльності, а з іншого – вони повинні шукати нові можливості для забезпечення підтримки та розвитку свого бізнесу за допомогою нових, інноваційних підходів.

За таких умов, на нашу думку, актуалізується розвиток нових форм та методів акумулювання фінансових ресурсів, зокрема в частині залучення держави до процесів відновлення повноцінної діяльності значної кількості частково зруйнованих та пошкоджених великих підприємств, а також підтримки розвитку суб'єктів господарювання середнього та малого бізнесу з метою зміцнення їхньої фінансової безпеки. Однією із форм участі держави в забезпеченні фінансовими ресурсами суб'єктів бізнесу на взаємовигідних умовах є державно-приватне партнерство. Для бізнесу такий спосіб співпраці дає можливість зайти у проект зі стабільним попитом і великими гарантіями фінансування. Для держави таке партнерство є способом залучення приватного капіталу для відновлення зруйнованої інфраструктури, а також зниження рівня своїх витрат або розтягування їх у часі, коли достатнього обсягу ресурсів у потрібний момент не вистачає.

Проблема активізації діяльності держави щодо залучення представників бізнесу у процес інвестування відбудови економіки країни вимагає комплексного дослідження умов, які впливають на цей процес, і безпосередньо усіх суб'єктів господарювання, які можуть бути у ньому задіяні. Таким чином, дискусійний характер таких процесів, наявність певних невирішених проблем у зазначеній проблематиці обумовили актуальність дослідження, вибір його теми і мети.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти розвитку державно-приватного партнерства, а також його впливу на економічні процеси у державі розглядалися в працях багатьох сучасних дослідників. В Україні науковими дослідженнями питань теорії та практики партнерства держави та суб'єктів

бізнесу займаються Т. Артемова, Н. Бондар, Б. Винницький, В. Головка, Н. Деєва, І. Запатріна, В. Круглов, Т. Лебеда, А. Мельник, І. Нейкова, Б. Онищук, А. Підгайний, О. Полякова, В. Савченко, С. Стойка, Н. Філіпова, В. Хмурова, П. Шилепницький та ін. З огляду на накопичений науковий здобуток українських науковців у сучасних економічних умовах розвитку нашої держави все ще актуальне питання щодо визначення основних сучасних форм державно-приватного партнерства, особливо в контексті забезпечення як економічної безпеки держави, так і фінансової безпеки суб'єктів господарювання.

Мета статті – розвиток теоретико-методологічних засад та практичних підходів до використання можливостей державно-приватного партнерства на якісно новому рівні, виявлення основних напрямків розвитку такого партнерства для зміцнення фінансової безпеки суб'єктів господарювання в контексті післявоєнної відбудови економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підтримка економіки України, відбудова зруйнованого житла, цілих населених пунктів, військових та цивільних об'єктів, окремих галузей промисловості, транспортної, енергетичної та соціальної інфраструктури – це головні виклики для країни. З огляду на те, що все-таки буде мирний період, керівництво держави вже зараз має замислюватися над шляхами заохочення інвестицій у відновлення втраченого майна та перебудову економіки країни загалом.

Упродовж 2022 р. економіка України зазнала найбільших за всю історію своєї незалежності збитків, втрат та пошкоджень, які були наслідком військової агресії з боку Росії. За попереднім оцінюванням аналітиків Міністерства економіки України, що зроблено за допомогою непрямих методів розрахунку та інструментів моделювання, а також із врахуванням оперативного оцінювання Державної служби статистики реального ВВП за три квартали 2022 р., «(у I кварталі 2022 р. зменшення порівняно з I кварталом 2021 р. на 15,1%, у II кварталі 2022 р. – на 37,2%, у III кварталі 2022 р. – на 30,8% відповідно), падіння ВВП за підсумком 2022 р. оцінюється на рівні 30,4% ($\pm 2\%$) (зростання на 3,4% у 2021 р.). Це об'єктивно найгірший результат за період незалежності, втім кращий, ніж очікували більшість експертів на початку повномасштабного вторгнення, коли оцінки варіювалися в межах 40–50% падіння ВВП і глибше» [6]. Подальші терористичні атаки з боку агресора спричиняють нові пошкодження (зокрема, енергетичній інфраструктурі), що здійснює тиск на настрої бізнесу, який також зазнав значних втрат, та його активність. За підрахунками аналітиків, «український бізнес зазнав 13 млрд дол. прямих збитків. Загальні непрямі втрати бізнесу сягають 33,1 млрд дол., а необхідна сума для відновлення підприємств – 24,9 млрд дол.» [3].

Однозначно, до участі в активній відбудові економіки нашої країни потрібно долучати приватний бізнес. З цієї метою держава має створити для бізнесу взаємовигідні умови та формати співпраці. Щоб приватний капітал міг долучитись до відбудови, зокрема об'єктів соціальної інфраструктури, таким форматом може стати державно-приватне партнерство.

Загалом державно-приватне партнерство – спільний бізнес-проект держави та приватного інвестора на вигідних для обох сторін умовах. У форматі такого

партнерства можуть реалізовуватись як проєкти з великою комерційною складовою, так і проєкти із соціальної інфраструктури.

Згідно із Законом України «Про державно-приватне партнерство» «державно-приватне партнерство – це співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, що згідно із Законом України «Про управління об'єктами державної власності» здійснюють управління об'єктами державної власності, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договору та відповідає ознакам державно-приватного партнерства» [9].

Ознаками такого партнерства є: «довготривалість відносин (від 5 до 50 років); інвестування приватного бізнесу в об'єкти партнерства з джерел, не заборонених у законодавчому порядку; забезпечення ефективності діяльності; передача приватному партнеру частини ризиків у процесі діяльності» [5, с. 100].

Державно-приватне партнерство – це колаборація бізнесу й представників влади для реалізації певного проєкту. Суб'єкт господарювання як приватний партнер реалізує його та отримує грошову винагороду, а держава отримує відповідний об'єкт інфраструктури.

Згідно з чинним законодавством у межах державно-приватного партнерства можуть використовуватися чотири види договорів:

– концесія (контракт на експлуатацію й утримання об'єкта державної власності суб'єктом приватного бізнесу на певний період часу із зберіганням державою за собою права кінцевої власності на такий об'єкт);

– оренда («держава здійснює всі інвестиції в об'єкт оренди й надає на певний період часу його в користування приватному підприємству. Приватний партнер повністю здійснює його обслуговування й відповідає (на відміну від концесії) за якість послуг, що надає споживачам» [4, с. 30]);

– управління майном («передбачає укладання контракту щодо часткового або повного управління приватним партнером державним підприємством. Мета такого контракту – отримання навичок приватного сектору у сфері ефективного управління підприємством та надання якісних послуг» [4, с. 31]. Такий вид партнерства можливий за умови визначення у договорі інвестиційних зобов'язань приватного партнера);

– спільна діяльність (форма співпраці, за якої між учасниками будуються взаємини без створення юридичної особи, приватний партнер відповідає за проєктування, будівництво та експлуатацію відповідного об'єкта, а держава здійснює повне регулювання та контроль).

Найпопулярнішим договором державно-приватного партнерства є концесія. Водночас, якщо не вдасться реалізувати проєкт, суб'єкт підприємницької діяльності має бути готовий взяти на себе, крім обов'язку відбудувати чинний чи створити новий об'єкт з можливістю управляти ним, також майнову відповідальність та всі можливі ризики.

Переваги в запровадженні державно-приватного партнерства мають обидві сторони договору. Для держави основні такі: ефективне управління майном,

підвищення ефективності інфраструктури, рівний діалог між владою та бізнесом, використання досвіду приватних компаній, скорочення витрат на надання послуг, збереження та створення нових робочих місць, активізація інвестиційної діяльності, економія фінансових ресурсів держави, оптимізація розподілу ризиків.

Для приватного бізнесу до таких переваг належать: поліпшення роботи з державними дозвільними органами, оптимізація розподілу ризиків проєкту, залучення бюджетних коштів до проєкту, розширення можливостей отримання пільгових кредитів під державні гарантії від вітчизняних та міжнародних фінансових установ на тривалий термін, доступ до раніше закритих сфер економіки (житлово-комунальне господарство, інфраструктура тощо), позитивний імідж у суспільстві, підвищення рівня фінансової безпеки.

Підвищення рівня фінансової безпеки суб'єктів господарювання – це найбільш вразливий аспект їхнього функціонування у сучасних реаліях економіки України в умовах воєнного стану та в наступних перспективах її відбудови.

Фінансова безпека суб'єкта господарювання – це стан його захищеності від негативного впливу внутрішніх та зовнішніх загроз, руйнівних чинників, у якому забезпечується реалізація основних комерційних цілей та інтересів статутної діяльності.

У такому контексті слушне визначення О. І. Воробйової, відповідно до якого «фінансова безпека суб'єкта господарювання – це узагальнювальна характеристика стану фінансів відповідного суб'єкта господарювання на встановлену дату, яка свідчить про фінансові можливості та спроможність виконувати зобов'язання й ефективно функціонувати в умовах нестабільності, невизначеності та різних фінансових і господарських ризиків» [2, с. 6].

На думку І. О. Бланка, «сутність фінансової безпеки полягає у здатності суб'єкта господарювання самостійно розробляти та реалізовувати фінансову стратегію залежно від загальної мети корпоративної стратегії, в умовах невизначеності та конкурентного середовища» [1]. Основна умова фінансової безпеки – здатність протидіяти ризикам і загрозам, що виникають, під час реалізації яких буде завдано фінансових збитків його діяльності. Ключова мета фінансової безпеки суб'єкта господарювання – забезпечення його максимально ефективного та тривалого функціонування в реальному часі та високий потенціал розвитку на майбутнє.

З цієї мети випливають такі функціональні категорії фінансової безпеки суб'єкта господарювання, як:

- високий рівень фінансової ефективності, незалежності та стійкості;
- ефективний менеджмент, оптимальність його організаційної структури;
- безпека капіталу та майна підприємства, дотримання його комерційних інтересів;
- високий ступінь кваліфікації персоналу, розвинений інтелектуальний потенціал;
- мінімізація руйнівного впливу на стан навколишнього середовища в результаті виробничої діяльності;
- правова захищеність усіх аспектів діяльності;
- захист комерційної таємниці та інформаційного забезпечення;
- досягнення високої конкурентоспроможності технічного потенціалу.

Фінансова безпека суб'єкта господарювання залежить від багатьох факторів. Зокрема, збитки йому можуть бути завдані внаслідок недобросовісної конкуренції, невиконання своїх зобов'язань контрагентами, а також внаслідок управлінської некомпетентності, кризових явищ в економіці, хаотичної зміни кон'юнктури ринку, несприятливої економічної політики держави та, нарешті, стихійних лих та надзвичайних подій, зокрема війни.

Можна дійти висновку, що безпека підприємства залежить від сталого розвитку організації, у якій реалізований такий фінансовий механізм, який здатний адаптуватися до чинників внутрішнього та зовнішнього середовища.

На основі комплексного оцінювання та аналізу загроз фінансовій безпеці підприємства мають моделювати тривалість дії таких загроз, а також розробляти алгоритм формування стратегії і тактики фінансової безпеки.

Пропонуємо таку комплексну модель оцінювання та аналізу загроз фінансовій безпеці суб'єкта господарювання (рис. 1).

На нашу думку, модель діагностики загроз фінансовій безпеці суб'єкта господарювання має охоплювати такі етапи:

- 1) оцінювання рівня наявних та можливих загроз;
- 2) побудова моделі оцінювання значимості загроз;
- 3) визначення тенденцій зміни рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання.

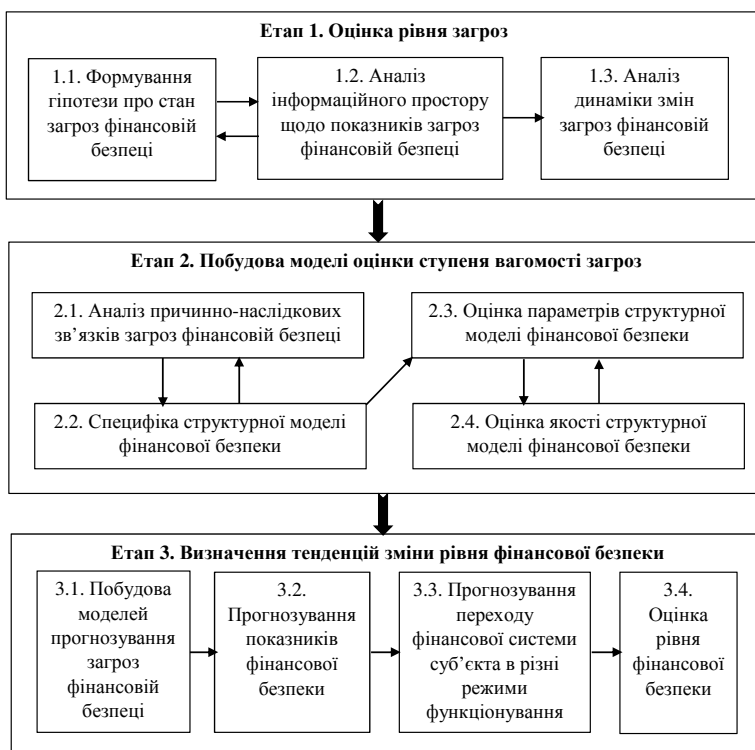

Рис. 1. Комплексна модель оцінювання та аналізу загроз фінансовій безпеці суб'єкта господарювання

Джерело: розроблено авторами самостійно.

На першому етапі здійснюється відбір найбільш значущих загроз фінансовій безпеці підприємства, проводиться класифікація зовнішніх та внутрішніх загроз за сферами їх виникнення, формуються інтегральні показники рівня загроз. На другому етапі проводиться аналіз причинно-наслідкових зв'язків загроз та здійснюється побудова структурної моделі фінансової безпеки підприємства. Результатом реалізації другого етапу є структурна модель фінансової безпеки підприємства, яка дає змогу аналізувати динаміку розвитку кризової фінансової ситуації під впливом зовнішніх та внутрішніх загроз. Третій етап полягає у прогнозуванні рівня стійкості фінансового стану та фінансової конкурентоспроможності підприємства, визначенні на цій основі прогнозного рівня фінансової безпеки. Отримані на основі комплексу моделей прогнозні характеристики дають змогу проводити аналіз розвитку фінансово-економічної ситуації та оцінювати результати впливу загроз, якщо підприємство дотримуватиметься поточної стратегії фінансової безпеки.

Після здійснення всіх етапів аналізу та прогнозування фінансової безпеки підприємства потрібно обрати стратегію його фінансової безпеки. Враховуючи мінливість середовища, в якому функціонує підприємство, існує велика кількість чинників, які впливають на рівень фінансової безпеки підприємства та постійно змінюються чи ускладнюються. Тому в процесі розробки стратегії фінансової безпеки потрібно брати до уваги саме цей факт та враховувати значні зміни у фінансовій безпеці.

За умов воєнного стану, в якому доводиться працювати українським суб'єктам господарювання, питання забезпечення належного рівня фінансової безпеки є одним з найважливіших, оскільки представники бізнесу щодня зазнають нових втрат від повномасштабної війни та терористичних атак і, відповідно, послаблюють оцінки щодо своєї економічної діяльності.

Подальше продовження бойових дій на території України, руйнування критичної інфраструктури, логістичних хабів, зростання виробничих затрат, зниження доходів населення значно впливають на погіршення оцінок щодо економічних результатів діяльності підприємств усіх секторів у найближчій перспективі. На це вказує індекс очікувань ділової активності (ІОДА), який Національний банк розраховує на основі щомісячних опитувань суб'єктів господарювання таких секторів економіки, як промисловість, будівництво, торгівля та сфера послуг. Такий показник НБУ розраховує щомісяця, за винятком вимушеної перерви у березні–травні 2022 р. Результати такого опитування наведено у табл. 1. Підприємства промисловості посилили негативні оцінки щодо своїх економічних перспектив через руйнування виробничих потужностей та інфраструктури: секторальний індекс у січні 2023 р. становив 40,6 порівняно з 43,4 у грудні 2022 р. Промисловці погіршили очікування щодо обсягів виготовленої продукції, обсягів нових замовлень на продукцію. Підприємства сектору будівництва дещо послабили песимістичні оцінки щодо своєї діяльності: секторальний індекс на початок 2023 р. становить 34,5 (у грудні 2022 р. – 35,6). Будівельні підприємства пом'якшили очікування щодо обсягів виконаних будівельних робіт і обсягів нових замовлень та налаштовані на збільшення обсягів закупівлі їхніх послуг на тлі поліпшення доступності підрядників. Підприємства торгівлі погіршили

оцінки щодо перспектив своєї господарської діяльності під впливом посилення інтенсивності бойових дій та зниження доходів населення. Аналізований індекс у сфері торгівлі знизився у січні 2023 р. до 33,9 порівняно із 42,1 у грудні 2022 р. Торговельні організації погіршили оцінки щодо своїх обсягів товарообороту та обсягів закупівлі товарів з метою продажу. Підприємства сфери послуг послабили власні очікування під впливом значних руйнувань ланцюгів постачання та збільшення виробничих витрат. У сфері послуг цей індекс знизився до 37,2 у січні 2023 р. із 41,8 у грудні 2022 р. Представники бізнесу сфери послуг посирили негативні очікування щодо обсягів наданих послуг, нових замовлень та послуг у процесі виконання. Значна частина підприємств, які беруть участь в опитуваннях, значно підвищили очікування щодо подорожчання власної продукції та послуг на тлі очікувань щодо підвищення цін на сировину та товари постачальників.

Таблиця 1

Динаміка індексу очікувань ділової активності суб'єктів господарювання у період січень 2022 р. – січень 2023 р.

	2022												2023
	Сі- чень	Лю- тий	Бе- резень	Кві- тень	Тра- вень	Чер- вень	Ли- пень	Сер- пень	Ве- ресень	Жов- тень	Лис- топад	Гру- день	Сі- чень
Загалом по Україні	40,5	47,6	Опитування не проводилось			41,3	43,6	44,1	46,1	44,9	42,7	42,1	37,5
Промисловість	42,9	50,5				43,7	43,1	46,7	47,1	45,8	44,1	43,4	40,6
Будівництво	33,0	45,8				40,1	35,0	41,2	41,0	38,2	41,0	35,6	34,5
Торгівля	40,7	45,9				43,4	48,7	47,4	49,9	48,9	45,2	42,1	33,9
Послуги	39,5	46,6				37,7	41,9	39,6	43,4	42,2	40,0	41,8	37,2

Джерело: розроблено авторами на основі [11].

Хоча результати таких опитувань відображають лише думку респондентів в особі керівників тих чи інших суб'єктів господарювання, а не оцінки самого Національного банку України, все одно вони відображають реальний стан справ щодо тенденцій господарської діяльності більшості суб'єктів бізнесу в Україні.

З огляду на зазначені тенденції та сучасні реалії ведення бізнесу, на нашу думку, в процесі розробки стратегії фінансової безпеки підприємства мають розглядати потенційну участь у проєктах державно-приватного партнерства як можливість розподілу ризиків, залучення бюджетних коштів до таких проєктів, розширення можливостей отримання пільгових кредитів під державні гарантії від вітчизняних та міжнародних фінансових установ на тривалий термін, а також доступу до раніше закритих сфер економіки. Найбільша мотивація до такого партнерства має бути у суб'єктів господарювання секторів промисловості та будівництва, оскільки участь у відновленні різних об'єктів інфраструктури дасть змогу одним з них мати тривалий

збут своєї продукції, а іншим – можливість отримати замовлення на виконання будівельно-монтажних робіт тощо.

Проте попередній досвід практик державно-приватного партнерства доволі неоднозначний. Так, згідно з даними Департаменту інвестицій, інновацій та інтелектуальної власності Міністерства економіки України станом на 01.01.2023 року центральними та місцевими органами виконавчої влади в Україні на умовах державно-приватного партнерства «укладено 193 договори, з яких реалізується лише 18 договорів (9 – концесійних договорів, 5 – договорів про спільну діяльність, 4 – інші договори), 162 договори не реалізується (116 – не виконується, 46 – розірвані або закінчився термін дії), 13 призупинені у зв'язку зі збройною агресією Росії» [10] (рис. 2).

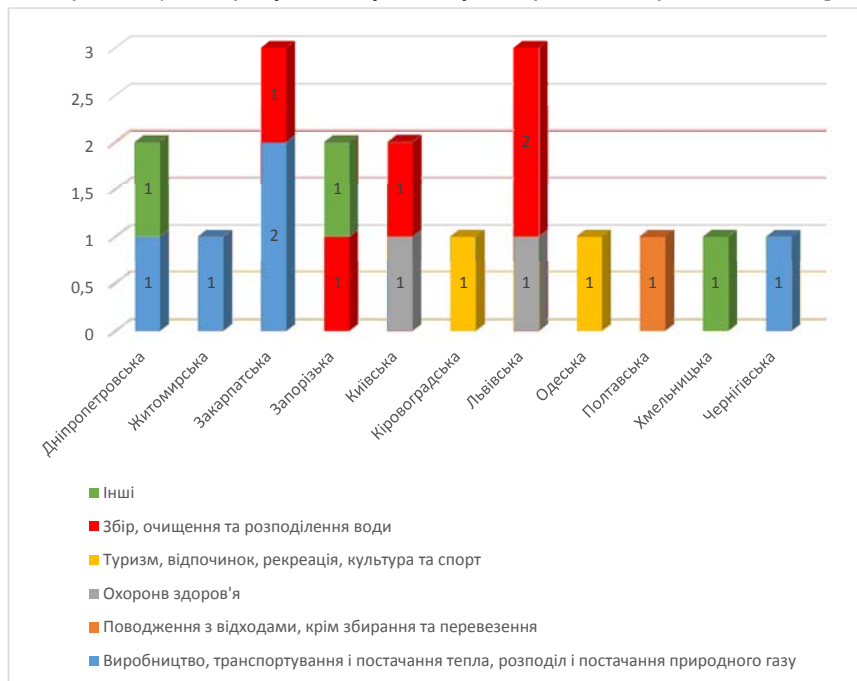

Рис. 2. Договори, укладені на умовах державно-приватного партнерства, які реалізуються станом на 01.01.2023 р.

Джерело: розроблено авторами на основі [10].

Зараз бюрократичні процедури щодо державно-приватного партнерства тривають до двох років, що суттєво впливає на бажання приватних партнерів брати чи не брати участь у реалізації таких проєктів. Тому в контексті відновлення інфраструктурних об'єктів, яке буде пріоритетом для уряду України щонайменше на наступне десятиліття, потрібно суттєво реформувати законодавство у сфері державно-приватного партнерства.

З цього приводу група народних обранців вже зареєструвала у Верховній Раді законопроект № 7508, мета якого спрямована на удосконалення механізму залучення приватних інвестицій із використанням механізму державно-приватного партнерства. Зокрема, «пропонується пришвидшити терміни погодження проєктів вартістю до 5,3

млн дол. завдяки використанню системи електронних закупівель, що гарантуватиме прозорість і дасть змогу громаді стежити за виконанням проєкту. Переваги для держави – скорочення витрат на утримання об'єктів після відбудови, бо такі видатки лягають на плечі приватного інвестора. Держава також може використати досвід бізнесу для більш ефективної роботи об'єктів» [8].

Автори цього проєкту закону допустили «відхід від класичного концепту ДПП, виключивши обов'язковість надання приватному партнеру права на управління. Прийняття законопроєкту дозволить передавати приватному партнеру лише функції щодо проєктування, будівництва та фінансування» [7].

Проєкти державно-приватного партнерства матимуть «умовну класифікацію: «звичайні», «проєкти з відновлення» та «малі» проєкти (вартістю до 5,382 млн євро)» [7]. На відміну від звичайних, до таких проєктів із відновлення й невеликих проєктів застосовуватиметься спрощена процедура, яка значно скоротить строки підготовки конкурсів і наступної реалізації будівельної фази.

Запровадження нових концептуальних підходів дасть змогу значно розширити доступність, масштаби й сфери застосування можливостей державно-приватного партнерства. Передусім йдеться про адаптацію до завдань щодо швидкого відновлення економіки України. Якщо зазначені зміни будуть затверджені, то його учасники зможуть реалізувати проєкти державно-приватного партнерства у нових сферах, масово, швидше, а головне – із залученням менших обсягів ресурсів. З огляду на зазначені позитивні аспекти, необхідні реформи та повноцінний запуск спрощеної процедури: від визначення об'єкта державно-приватного партнерства та подання Концептуальної записки органу управління та інших етапів процедури до безпосереднього укладення договору такого партнерства.

Законопроєкт також містить нові визначення та правила, що значно розширюють джерела й механізми фінансування проєктів у рамках державно-приватного партнерства. Зокрема, донорами можуть бути іноземні держави та організації, муніципальні органи, міжнародні фінансові організації тощо. Кошти донорів у вигляді грантів можна використовувати для фінансування на безпроцентній та безповоротній основі підготовки й реалізації проєктів такого партнерства, у т. ч. для фінансування капітальних витрат на будівництво.

Варто визначити пропозиції щодо визначення додаткових видів державної підтримки проєктів державно-приватного партнерства. Серед них виокремлюють «співфінансування – часткове фінансування витрат приватного партнера, пов'язаних із будівництвом, завдяки грантам, коштом державного або місцевих бюджетів, підприємств державного сектору» [7], а також «гарантування державним партнером здійснення платежів на користь приватного партнера, розрахованих із метою компенсації різниці між мінімально гарантованим та фактичним рівнем попиту на товари (роботи, послуги), що забезпечуються приватним партнером» [7].

На нашу думку, залучення грантів, співфінансування та державні гарантії компенсації недоотриманого прибутку приватного партнера – це важливий крок, який дасть змогу забезпечити фінансовий баланс за проєктами із високим рівнем капітальних витрат та непрогнозованим попитом, особливо в умовах післявоєнного періоду відбудови економіки.

Таким чином, державно-приватне партнерство відкриває цілий спектр можливостей для держави та приватного бізнесу. Участь у таких проєктах дає змогу суб'єктам господарювання зробити внесок в економічну безпеку держави, принести соціальний ефект для суспільства та зміцнити власну фінансову безпеку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Державно-приватне партнерство – це форма співпраці влади та приватного бізнесу для забезпечення процесів спорудження, відновлення, фінансування, управління та підтримки інфраструктури чи надання послуг. Широке використання такого партнерства значно актуалізується в умовах сьогодення. Хоч війна ще триває, внаслідок чого руйнуються об'єкти інфраструктури, однак розуміння неминучої перемоги та повернення до мирного періоду змушує керівництво України вже зараз думати про заохочення інвестицій у відновлення та перебудову економіки загалом.

Аналізуючи стан справ у господарській діяльності суб'єктів бізнесу, констатуємо погіршення оцінок щодо перспектив отримання ними економічних результатів у більшості секторів економіки у найближчій перспективі. Сучасні суб'єкти господарювання функціонують в умовах найбільшої невизначеності та значного впливу чинників на їхню фінансову безпеку.

Розроблена модель механізмів управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання на основі адаптивного підходу дасть змогу сформуванню комплекс взаємопов'язаних управлінських рішень щодо локалізації як зовнішніх, так і внутрішніх загроз, спрямованих на попередження формування кризових ситуацій у їхній діяльності. У результаті вдало обраної стратегії фінансової безпеки приємство може бути менш уразливим до негативних впливів.

З огляду на зазначені тенденції та сучасні реалії ведення бізнесу, на нашу думку, в процесі розробки стратегії фінансової безпеки менеджменту багатьох суб'єктів господарювання варто розглядати потенційну участь у проєктах державно-приватного партнерства як можливості розподілу ризиків, залучення бюджетних коштів до таких проєктів, розширення можливостей отримання пільгових кредитів під державні гарантії від вітчизняних та міжнародних фінансових установ на тривалий термін, а також доступу до раніше закритих сфер економіки.

Література

1. Бланк І. О. Управління фінансовою стабілізацією підприємства. Київ : Ельга; Ніка-Центр, 2003. 483 с.
2. Воробйова О. І. Фінансова безпека на мікро- та макрорівнях. Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. 2012. № 2. С. 6–10.
3. Втрати українського бізнесу від війни. URL: <https://news.finance.ua/ua/vtraty-ukrains-koho-biznesu-vid-viyny>
4. Головка В. О. Характеристика основних форм публічно-приватного партнерства в контексті забезпечення економічної безпеки держави. Причорноморські економічні студії. 2020. Вип. 49. С. 29–33.
5. Деєва Н. Е., Хмурова В. В. Публічно-приватне партнерство: інтереси зацікавлених сторін. Економіка України. 2018. № 9. С. 99–111.

6. Падіння ВВП України за підсумком 2022 року. URL: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=Min ekonomikiPoperedno>
7. Підгайний А. Краще разом: як війна змінює правила державно-приватного партнерства. OpenMind. 2022. URL: <https://mind.ua/openmind/20244236-krashche-razom-yak-vijna-zminyue-pravila-derzhavno-privatnogo-partnerstva>
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення механізму залучення приватних інвестицій з використанням механізму державно-приватного партнерства для пришвидшення відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною перебудовою економіки України: Проект Закону від 01.07.2022 р. № 7508. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39902>
9. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text>
10. Стан здійснення державно-приватного партнерства в Україні / Департамент інвестицій, інновацій та інтелектуальної власності Мінекономіки України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini>
11. Щомісячні опитування підприємств України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/schomisiyachni-opituvannya-pidpriyemstv-ukrayini-sichen-2023-roku-15842>

References

1. Blank, I. O. (2003). Upravlinnia finansovoiu stabilizatsiieiu pidpriyemstva [Management of financial stabilization of the enterprise]. Kyiv: Elha; Nika-Tsentr, 483 p. [in Ukrainian].
2. Vorobiova, O. I. (2012). Finansova bezpeka na mikro- ta makrorivniakh [Financial security at micro and macro levels]. *Naukovyi visnyk: finansy, banky, investytsii – Scientific Bulletin: Finances, Banks, Investments*, 2, 6-10 [in Ukrainian].
3. Vtraty ukrainskoho biznesu vid viiny [Losses of Ukrainian business from the war]. Retrieved from: <https://news.finance.ua/ua/vtraty-ukrains-koho-biznesu-vid-viyny> [in Ukrainian].
4. Holovko, V. O. (2020). Kharakterystyka osnovnykh form publichno-pryvatnoho partnerstva v konteksti zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Characteristics of the main forms of public-private partnership in the context of ensuring the economic security of the state]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, 49, 29-33 [in Ukrainian].
5. Dieieva, N. E. & Khmurova V. V. (2018). Publichno-pryvatne partnerstvo: interesy zatsikavlenykh storin [Public-private partnership: stakeholder interests]. *Ekonomika Ukrainy – Ukraine economy*, 9, 99-111 [in Ukrainian].
6. Padinnia VVP Ukrainy za pidsumkom 2022 roku [Fall of Ukraine's GDP by the end of 2022]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=4470bafb-5243-4cb2-a573-5ba15d9c8107&title=MinekonomikiPoperedno> [in Ukrainian].

-
7. Pidhainyi, A. (2022). Krashche razom: yak viina zminiue pravyla derzhavno-pryvatnoho partnerstva [Better Together: How War Changes the Rules of Public-Private Partnerships]. *OpenMind*. Retrieved from: <https://mind.ua/openmind/20244236-krashche-razom-yak-vijna-zminyue-pravila-derzhavno-privatnogo-partnerstva> [in Ukrainian].
 8. Verkhovna rada Ukrainy. (2022). Proekt Zakonu «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia mekhanizmu zaluchennia pryvatnykh investytsii z vykorystanniam mekhanizmu derzhavno-pryvatnoho partnerstva dlia pryshvydshennia vidnovlennia zruinovanykh viinoiu ob'ektiv ta budivnytstva novykh ob'ektiv, poviazanykh z pisliavoiennoiu perebudovoiu ekonomiky Ukrainy» vid 01.07.2022 [Draft Law «On the introduction of changes to some legislative acts of Ukraine regarding the improvement of the mechanism of attracting private investments using the mechanism of public-private partnership to speed up the restoration of objects destroyed by the war and the construction of new objects related to the post-war reconstruction of the economy of Ukraine» dated July 1, 2022]. Retrieved from: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39902> [in Ukrainian].
 9. Verkhovna rada Ukrainy. (2010). Zakon Ukrainy «Pro derzhavno-pryvatne partnerstvo» [Law of Ukraine «On public-private partnership» dated July 1, 2010]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> [in Ukrainian].
 10. Stan zdiisnennia derzhavno-pryvatnoho partnerstva v Ukraini [State of implementation of public-private partnership in Ukraine]. Retrieved from: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini> [in Ukrainian].
 11. Shchomisiachni opytuvannia pidpriemstv Ukrainy [Monthly surveys of enterprises of Ukraine]. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/schomisyachni-opituvannya-pidpriemstv-ukrayini-sichen-2023-roku-15842> [in Ukrainian].

Статтю отримано 03 лютого 2023 р.
Article received February 3, 2023.